

Олексій Деміхов

докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики

НАДУ при Президентові України, к.держ.упр.

ORCID ID: 0000-0002-9715-9557

**СТРАТЕГІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ**

На фоні поширення коронавірусу COVID-19 питання розвитку системи громадського здоров'я в регіонах набуло додаткової актуальності. Особливо гостро в сучасних умовах стає питання активної промоції вакцинації від коронавірусної інфекції з боку представників центрів громадського здоров'я. Також вказані центри потребують матеріально-технічного дооснащення і посилення власного кадрового складу. В публікації пропонуються інноваційні кроки покращення публічного управління в сфері регіонального громадського здоров'я, зокрема, такі як ініціювання наукових досліджень у сфері громадського здоров'я, активізація з боку відповідних співробітників інформаційно-роз'яснювальної та комунікаційної діяльності з місцевим населенням щодо популяризації вакцинації і взагалі тренду культури здоров'я, запровадження моніторингу, оцінювання та прогнозування ситуацій в сфері громадського здоров'я, комплексна розробка регіональної політики з обов'язковим урахуванням специфіки питань громадського здоров'я і відповідного кращого світового досвіду.

Ключові слова: публічне управління; COVID-19; центри громадського здоров'я; регіональний розвиток; інновації; вакцинація.

Oleksii Demikhov

Doctoral student of the Social and Humanitarian Policy Chair,

NAPA under the President of Ukraine, PhD in Public Administration

ORCID ID: 0000-0002-9715-9557

**THE STRATEGY OF REGIONAL DEVELOPMENT
OF PUBLIC HEALTH IN UKRAINE: INNOVATIVE ASPECTS**

Formulation of the problem. The spread of coronavirus COVID-19 is developing the public health system in the regions of Ukraine. Active promotion of coronavirus vaccination by public health centers is urgently needed. Also, these centers need logistics and strengthening their own staff.

Analysis of recent research and publications. Public administration in the area of public health is the subject of research by many researchers. M. Banchuk and O. Dziuba [1] developed approaches to improving public health management taking according to the global challenges. In his monograph M. Spivak [8] studied the perspectives of domestic and foreign state health policy. V. Knyazevich, T. Avramenko, V. Korolenko [3] studied aspects of change management in health care. The authors under the direction of M. Bilynska and Ya. Radisha [2] in their collective monograph explored the issues of strategic health planning.

The purpose of the article. Steps to improve public administration in the field of regional public health are offered in the publication: research in the field of public health, intensification of outreach and communication activities with the local population to promote vaccination, introduction of monitoring, evaluation and forecasting of public health situations health, etc.

Conclusions from this study and prospects for further exploration. Thus, we have analyzed the state of development of the public health system at the regional level. Certain problems have been identified at the present stage. Innovative steps to improve public administration in the field of regional public health are proposed. Further research should focus on assessing the adequacy of the national public health system's response to the challenges of the global coronavirus epidemic.

Key words: public administration; COVID-19; public health centers; regional development; innovation; vaccination.

Постановка
проблеми

На фоні поширення коронавірусу COVID-19 питання розвитку системи громадського здоров'я в регіонах набуло додаткової актуальності. Особливо гостро в сучасних умовах стає питання активної промоції вакцинації від коронавірусної інфекції з боку представників центрів громадського здоров'я. Також вказані центри потребують матеріально-технічного дооснащення і посилення власного кадрового складу. Для вирішення цих завдань необхідно на регіональному рівні стратегічно планувати заходи з розвитку системи громадського здоров'я. Ураховуючи ці аспекти, дослідження є актуальним.

Аналіз
останніх
досліджень
і публікацій

Публічне управління в сфері охорони здоров'я, і громадського здоров'я зокрема, останнім часом стає предметом досліджень численного кола науковців. Так, М. В. Банчук і О. М. Дзюба [1] в своїй публікації розглядають проблематику міжгалузевої взаємодії органів публічної влади в сфері охорони здоров'я. В. М. Князевич, Т. П. Авраменко, В. В. Короленко [3] розробляли концептуальні підходи до вдосконалення публічного управління у сфері охорони здоров'я в Україні з ура-

© Деміхов О. І., 2021.

хуванням глобальних викликів. В своїй монографії М. В. Співак [8] вивчав стан і перспективи вітчизняної і закордонної державної політики здоров'язбереження. Т. П. Авраменко, Л. І. Жаліло, О. І. Мартинюк та ін. [7] в своїй праці розглядали аспекти управління змінами в охороні здоров'я як складової соціальної політики та розвиток організаційно-правових засад реформування цієї галузі в Україні на регіональному рівні. Автори під керівництвом М. М. Білинської та Я. Ф. Радиша [2] в своїй колективній монографії досліджували питання стратегічного планування охорони здоров'я, організації меддопомоги у пілотних проєктах, напрямки державної політики з профілактики соціально небезпечних хвороб, запровадження культури ведення здорового способу життя населення, особливості розвитку сфери громадського здоров'я.

Поряд з цим, вивченню питання регіонального розвитку громадського здоров'я та особливостей його публічного управління все ще не приділено достатньої уваги.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми

Дотепер не охоплені ґрунтовними науковими дослідженнями питання підготовки і добору фахівців сфери громадського здоров'я, особливо в контексті забезпеченості ними на регіональному рівні. Також недостатньо розкрито в сучасних роботах дослідників проблематика активної промоції вакцинації від коронавірусної інфекції

з боку представників центрів громадського здоров'я та потреб їх матеріально-технічного дооснащення.

Мета

Мета статті (постановка завдання) – визначити стан розвитку громадського здоров'я в регіонах України, на цій основі виявити проблеми відповідного публічного управління цієї галузю, і запропонувати можливі інноваційні шляхи їх вирішення.

В сучасних умовах поширення коронавірусної інфекції в регіонах активується робота щодо протидії епідемії. Зокрема, створені обласні лабораторні центри. Так, в жовтні 2020 року організована державна установа

Виклад основного матеріалу

«Сумський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України». Центр належить до закладів громадського здоров'я. Згідно зі статутом установи, предметом діяльності центру є забезпечення проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань у сфері санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, здійснення заходів, спрямованих на санітарну охорону державного кордону України, проведення розслідувань причин і умов виникнення інфекційних захворювань, отруєнь, радіаційних аварій [4]. В межах визначеної компетенції на теперішній час лабораторний центр виконує свої функції в регіоні та контролює епідеміологічну ситуацію щодо розповсюдження коронавірусу.

Однак, крім лабораторних досліджень, вкрай необхідно організувати термінову роботу щодо промоції вакцинації від COVID-19 в регіонах, популяризації здорового способу життя серед місцевого населення і дотримання санітарних правил в умовах карантину. Ці функції повинні виконувати згідно стратегії МОЗ України регіональні центри громадського здоров'я.

«Сумський обласний центр громадського здоров'я» створений в 2017 році відповідно до положень Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», схваленої Указом Президента України від 12. 01. 2015р. №5, Концепції розвитку системи громадського здоров'я в Україні, схваленої розпорядженням Уряду від 30. 11. 2016р. №1002-р, «Європейського плану дій з укріплення потенціалу та послуг громадського здоров'я» (ВООЗ-2012; EUR/RC62/12), який став орієнтиром у розвитку громадського здоров'я в Європейському регіоні. Основним завданням діяльності Центру є реалізація публічної політики у сфері громадського здоров'я на території Сумської області.

З 2017 року вказаний обласний центр реалізує на території Сумської області різні міжнародні проєкти в сфері громадського здоров'я. Так, проводилась активна робота в рамках Проєкт Глобального фонду боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією в Україні щодо забезпечення охоплення соціальними послугами уразливих груп населення. Проєкт здійснювався в рамках «Плану 20-50-80». Також за допомогою цього фонду був реалізований пілотний проєкт щодо розвитку регіональних систем громадського здоров'я в 6 регіонах України: м. Київ, Сумська, Херсонська, Полтавська, Рівненська та Чернігівська області.

Поступово робота центру стабілізувалась і були окреслені стратегічні напрями його діяльності:

- 1) нормотворення на регіональному рівні в сфері громадського здоров'я;
- 2) адвокація громадського здоров'я;
- 3) підготовка і підвищення кадрового потенціалу і професійного рівня працівників в сфері громадського здоров'я;
- 4) забезпечення Центру основними компонентами інституційної сталості.

В рамках нормотворення 25 жовтня 2019 року рішенням Сумської обласної ради було затверджено обласну програму підтримки системи громадського здоров'я в Сумській області на 2020-2021 роки [5].

Вказаним рішенням облради, яке вступило в силу ще до епідемії коронавірусу, були визначені основні проблеми громадського здоров'я в регіоні:

- масштабний тягар хронічних неінфекційних захворювань;
- критичні рівні охоплення вакцинаціями;
- поширення ВІЛ-інфекції/СНІД та туберкульозу;
- неготовність існуючої системи біологічної безпеки країни і регіону до відповіді на сучасні глобальні виклики (в тому числі щодо захисту від біотероризму);
- система обліку та звітності про захворювання в області часто є дублюючою;
- відсутні на рівні держави системи обліку і моніторингу захворюваності, що функціонують у режимі реального часу;
- застаріла, не адаптована до європейської, система санітарних норм та правил;
- недостатність кадрового ресурсу в сфері громадського здоров'я та невисока професійна кваліфікація існуючих фахівців галузі.

З огляду на проблематику, рішенням облради визначені цілі розвитку громадського здоров'я в регіоні:

1. інституційний розвиток громадського здоров'я;
2. аналітична діяльність на основі доказової медицини;

3. реалізація заходів щодо зміцнення здоров'я населення.

Відповідно, планувалося, що реалізація програми дасть змогу забезпечити сталий розвиток системи громадського здоров'я в сумській області, зокрема:

- запровадження інтегрованого підходу до розв'язання проблем громадського здоров'я;
- створення чіткої системи галузевої звітності;
- підвищення рівня поінформованості населення про стан здоров'я громади;
- зниження рівня захворюваності населення.

На реалізацію заходів за цією програмою було передбачено (за рахунок коштів державного, обласного, місцевих бюджетів на коштів міжнародних фондів) на 2020-21 роки – 63 млн. грн. (31 млн. грн. на перший рік і 32 млн. грн. відповідно – на другий). Планувалось, що половина цих коштів буде надана міжнародними фондами на безповоротній основі як допомога.

В подальшому, 20 грудня 2019 року, Сумською обласною радою було прийнято нове рішення щодо реорганізації комунального некомерційного підприємства Сумської обласної ради «Сумський обласний центр громадського здоров'я» шляхом приєднання до комунального некомерційного підприємства облради «Обласний клінічний медичний центр соціально небезпечних захворювань» [6].

Це не завадило виконувати вказану обласну програму розвитку громадського здоров'я протягом 2020-2021 років. З Державного бюджету та за рахунок Глобального фонду були профінансовані всі заплановані витрати на 100 %.

Крім того, загострення епідеміологічної ситуації пришвидшує реформування сфери громадського здоров'я в Україні на рівні рішень уряду. Так, згідно Постанови Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 року № 106, Міністерству охорони здоров'я України вказано вжити до 1 липня 2021 р. заходів до переведення працівників обласних центрів громадського здоров'я до лабораторних центрів Міністерства охорони здоров'я, а обласним державним адміністраціям необхідно вжити до 1 липня 2021 р. заходів щодо реорганізації шляхом приєднання обласних центрів громадського здоров'я до закладів охорони здоров'я відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Окремо необхідно акцентувати увагу на питанні кадрового потенціалу і професійного рівня працівників сфери громадського здоров'я в регіоні. Якісне надання послуг громадського здоров'я можливе лише за умов наявності кваліфікованих фахівців, яких в Сумській області на теперішній час недостатньо. В регіоні фахівців бакалаврського рівня за спеціальністю «Громадське здоров'я» готує однойменна кафедра медичного інституту СумДУ. Також кафедра управління імені Олега Балацького ННІ бізнесу, економіки та менеджменту СумДУ відкрило магістерську освітньо-професійну програму «Управління та адміністрування в охороні здоров'я» за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування». Ця магістерська програма дозволяє готувати на базі першої вищої медичної освіти управлінців для закладів сфери охорони здоров'я, в тому числі і для громадського здоров'я. Співпраця Центру з адміністрацією СумДУ забезпечить регіон найважливішим ресурсом – кадрами. В цьому контексті через адвокаційні інструменти важливо досягнути рівня

отримання Сумським держуніверситетом державного замовлення на фахівців громадського здоров'я для регіональних та всеукраїнських потреб. Також доцільно поглиблювати співпрацю медзакладів і установ громадського здоров'я з університетами, які здійснюють післядипломну освіту, особливо для молодших медичних працівників та сімейних лікарів в розбудові системи громадського здоров'я, через включення цих питань до програм післядипломної освіти.

Новим викликом для системи громадського здоров'я України є наміри запровадження в розвинутих країнах світу паспортів вакцинації. Відповідно, вітчизняні фахівці громадського здоров'я повинні вже тепер готувати проекти законодавчих і нормативно-правових актів, консультувати органи публічної влади і управління та населення щодо масового вимушеного запровадження таких паспортів вакцинації. З огляду на необхідність підтримки Україною соціальних, економічних і культурних контактів з розвинутими країнами світу, наша держава буде поставлена перед безальтернативним вибором здійснити гармонізацію власного законодавства в сфері епідеміологічного нагляду із законами країн ЄС. Вказаний сучасний аспект COVID-паспортизації потужно актуалізує регіональний і загальнодержавний розвиток сфери громадського здоров'я.

Висновки

Отже, нами проаналізований стан розвитку системи громадського здоров'я на регіональному рівні. Виявлені певні проблеми на сучасному етапі: недостатня кадрова підготовка і нестача кадрів в центрах громадського здоров'я, слабка матеріально-технічна оснащеність вказаних служб, недостатнє неврахування політики громадського здоров'я в регіональному контексті з боку місцевих органів влади під час децентралізації, критичні рівні охоплення вакцинаціями, недосконалість системи медобліку та звітності, позбавлення самостійного статусу регіонального центру громадського здоров'я в Сумській області та ін. Запропоновані інноваційні кроки покращення публічного управління в сфері регіонального громадського здоров'я, зокрема, такі як: ініціювання наукових досліджень у сфері громадського здоров'я; активізація з боку відповідних співробітників інформаційно-роз'яснювальної та комунікаційної діяльності з місцевим населенням щодо популяризації вакцинації і взагалі тренду культури здоров'я; запровадження моніторингу, оцінювання та прогнозування ситуації в сфері громадського здоров'я; посилення професійної підготовки кадрів для сфери громадського здоров'я; відновлення інституціональної спроможності регіонального центру громадського здоров'я в Сумській області; комплексна розробка регіональної політики з обов'язковим урахуванням специфіки питань громадського здоров'я і відповідного кращого світового досвіду.

Подальші наукові розвідки доцільно зосередити на оцінці стану адекватності реагування національної системи громадського здоров'я викликом світової епідемії коронавірусу.

Література.

1. Банчук М. В., Дзюба О. М. Міжгалузева взаємодія – одна із головних передумов ефективності державної політики в охороні здоров'я. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 7. С. 114–117.

2. Державна політика у сфері охорони здоров'я : кол. моногр. : у 2 ч. / [кол. авт. ; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. Київ: НАДУ, 2013. в 2-х ч.

3. Князевич В. М., Авраменко Т. П., Короленко В. В. Перспективи розвитку публічного управління у сфері громадського здоров'я України в умовах системних змін. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія: Державне управління*. 2016. №. 1. С. 56–65.

4. Офіційний вебсайт Державної установи «Сумський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України». URL: <http://ses.sumy.ua/statut/> (дата звернення: 05. 03. 2021).

5. Офіційний вебсайт Сумської обласної ради. [URL: <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/7-sklykannja/category/200-rishennja-29-sesiji-25102019.html>] (дата звернення: 06. 03. 2021).

6. Офіційний сайт Сумської обласної ради – посилання. URL: <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/7-sklykannja/category/204-rishennja-31-sesiji-20122019.html> (дата звернення: 06. 03. 2021).

7. Розвиток державного управління реформуванням охорони здоров'я в Україні на регіональному рівні: стан, проблеми, перспективи: метод. рек. / авт. кол.: Т. П. Авраменко, Л. І. Жаліло, О. І. Мартинюк та ін. Київ : НАДУ, 2013. 48 с.

8. Співак М. В. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2016. 536 с.

stan, problemy, perspektyvy : metod. rek. / avt. kol.: T. P. Avramenko, L. I. Zhalilo, O. I. Martynuk ta in. Kyiv: NADU, 2013. 48 s.

8. Spivak M. V. Derzhavna polityka zdorov"yazberezhennya: svitovyy dosvid i Ukrayina: monohrafiya. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V. M. Korets'koho NAN Ukrayiny; Vydavnytstvo «Lohos», 2016. 536 s.

References:

1. Banchuk M. V. , Dzyuba O. M. Mizhhaluzeva vzayemodiya—odna iz holovnykh peredumov efektyvnosti derzhavnoyi polityky v okhoroni zdorov'ya //Investytsiyi: praktyka ta dosvid. 2016. №. 7. S. 114–117

2. Derzhavna polityka u sferi okhorony zdorov"ya : kol. monohr. : u 2 ch. / [kol. avt. ; uporyad. prof. YA. F. Radysh ; peredm. ta zah. red. prof. M. M. Bilyns'koyi, prof. YA. F. Radysha]. Kyiv: NADU, 2013. v 2-kh ch.

3. Knyazevych V. M., Avramenko T. P., Korolenko V. V. Perspektyvy rozvytku publichnoho upravlinnya u sferi hromads'koho zdorov"ya Ukrayiny v umovakh systemnykh zmin. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny. Seriya: Derzhavne upravlinnya*. 2016. №. 1. S. 56-65

4. Ofitsiynyy vebsayt Derzhavnoyi ustanovy «Sums'kyy oblasnyy laboratornyy tsentr Ministerstva okhorony zdorov"ya Ukrayiny». URL: <http://ses.sumy.ua/statut/> (data zvernennya: 05. 03. 2021)

5. Ofitsiynyy vebsayt Sums'koyi oblasnoyi rady. URL: <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/7-sklykannja/category/200-rishennja-29-sesiji-25102019.html> (data zvernennya: 06. 03. 2021)

6. Ofitsiynyy sayt Sums'koyi oblasnoyi rady – posylannya. URL: <https://sorada.gov.ua/dokumenty-oblrady/rishennja-oblasnoji-rady/7-sklykannja/category/204-rishennja-31-sesiji-20122019.html> (data zvernennya: 06. 03. 2021)

7. Rozvytok derzhavnoho upravlinnya reformuvanniam okhorony zdorov"ya v Ukrayini na rehional'nomu rivni: